

SÖZLEŞMENİN UYARLANMASI¹

A. GİRİŞ

Hukuki işlemlerin en çok kullanılan ve en önemli türü olan sözleşme, gündelik hayatın hemen her alanında kişiler arasında kurulmakta ve çeşitli ihtiyaç ve beklentileri karşılamaktadır.

Sözleşmelerin kurulması aşamasından sonra ifa aşaması gelmekte ve taraflar dürüstlük kuralına göre edimlerini ifa etmek durumundadırlar. Kısa süreli sözleşmelerde sorunların ortaya çıkma ihtimali doğal olarak daha düşük iken sözleşme süresi uzadıkça sözleşmenin ifası konusunda problem çıkma olasılığı artmaktadır.

Sözleşmeye bağlılık – ahde vefa (pacta sunt servanda) ilkesine göre sözleşme kurulduktan sonra taraflar borçlarını her ne olursa olsun ifa etmek zorundadırlar.

Bununla birlikte ahde vefa ilkesine çok sıkı şekilde bağlılık, bazı durumlarda adalet ve hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmaktadır. Sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelen fevkalade değişiklikler borçludan sözleşme ile üstlendiği borcu yerine getirmesini çok zorlaştırabilir veya ondan beklenilemeyecek duruma getirebilir. Bu nedenlerle zamanla clausula rebus sic stantibus gibi sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması teorileri ortaya çıkmıştır.

B. GENEL OLARAK SÖZLEŞMENİN UYARLANMASI KAVRAMI VE DİĞER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ

Genel olarak sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması, taraflar arasında kurulmuş ve geçerli olan bir sözleşmenin, durum ve koşullarda taraflarca öngörülemeyen fevkalade değişiklikler nedeni ile yeni ortaya çıkan durum ve koşullara uydurulmasıdır. Bununla birlikte sözleşmenin uyarlanması kavramının sözleşmenin yorumlanması ve sözleşmenin tamamlanması kavramları ile de ilgisi bulunmasının yanında onlardan birtakım farklılıkları da bulunmaktadır.

¹ Av. B. Buğra PALABIYIK (Ankara Barosu)

1- Sözleşmenin Tamamlanması

Sözleşmenin tamamlanması, taraflarca kurulan sözleşmede boşluk bulunması durumunda bu boşluğun tarafların farazi iradelerine göre doldurulmasıdır.

Doktrinde sözleşmenin uyarlanması sorununu sözleşmenin tamamlanması sorunu olarak gören ve bu sözleşmenin uyarlanmasının sözleşmenin tamamlanması yolu ile yapılacağını bildiren görüşler mevcuttur.(EREN, Fikret: “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009, sh. 440) Eren’e göre sözleşmenin uyarlanması durumunda sözleşmede bir uyarlama boşluğu mevcuttur ve hâkim Medeni Kanunun 2. maddesindeki dürüstlük kuralını esas alarak bu boşluğu dolduracaktır. Buna göre hâkim tarafların farazi sözleşme iradelerini araştırıp tespit etmeli, bu mümkün değilse adalet ve hakkaniyet kurallarını esas almalıdır.(EREN, Fikret: a.g.e. , sh.441) İsviçre hukukunda da sözleşmenin uyarlanması sorunu sözleşmenin tamamlanması meselesi olarak görülmüş ve İsviçre Borçlar Kanununda da bu yönde bir düzenlemeye gidilmemiştir.

2- Sözleşmenin Yorumlanması

Sözleşmenin yorumlanması, taraflar arasında geçerli olarak kurulan bir sözleşmenin içeriğinin tarafların birbirine uygun iradelerine göre hâkim tarafından belirlenmesi olarak tanımlanmıştır. (EREN, Fikret: a.g.e. , sh.423)

Sözleşmenin yorumlanması yolu sözleşmenin uyarlanmasında iki yönden önem taşımaktadır. Birincisi sözleşmedeki uyarlamaya ilişkin hükmün tespiti, ikincisi böyle bir hüküm mevcut ise kapsamının belirlenmesidir. Sözleşmenin yorumlanması sonucunda uyarlamaya ilişkin gerçek veya farazi iradeler tespit edilirse bu düzenleme taraflar için bağlayıcı olur. Bununla birlikte sözleşmede uyarlamaya ilişkin hüküm bulunmakla birlikte ortaya çıkan sorunu tam olarak düzenlemiyorsa bu durumda da sözleşmenin hâkim tarafından uyarlanması gerekmektedir. (ARAT, Ayşe : “Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması”, Birinci Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006, sf. 40-41)

C. TÜRK HUKUKUNDA SÖZLEŞMENİN DEĞİŞEN ŞARTLARA UYARLANMASI

1- Genel Olarak Sözleşmenin Uyarlanması ve İşlem Temelinin Çökmesi Teorisi

Türk hukukunda sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması kavramı diğer ülkelerde olduğu gibi içtihatlarla gelişmiştir. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatlarında Alman hukukundan esinlenilerek işlem temelinin çökmesi durumunda sözleşme taraflarından birinin mahkemeden sözleşmenin uyarlanmasını isteyebileceği kabul edilmiştir. Sözleşmenin uyarlanmasının hukuki temeli ise ağırlıklı görüşe göre Medeni Kanunun 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralıdır. (BAYSAL, Başak: "Sözleşmenin Uyarlanması", Birinci Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009, sh. 89)

2012 yılında yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda da Alman Borçlar Kanunundakine benzer bir düzenlemeye gidilmiş ve içtihatla kabul edilen işlem temelinin çökmesi teorisi yasal düzenlemeye kavuşmuştur.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 138. maddesi şu şekildedir:

III. Aşırı ifa güçlüğü

MADDE 138- Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.

Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.

İşlem temelinin çökmesi teorisi esas olarak üç esaslı durum değişikliğini kapsamaktadır. Bunlar; edimler arası dengenin sarsılması, aşırı ifa güçlüğü ve sözleşme ile izlenen amacın boşa çıkması durumlarıdır.(BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.151 vd.) Görüldüğü üzere Türk Borçlar Kanununda yalnızca aşırı ifa güçlüğü

düzenlenmiştir. 138. maddenin TBMM Adalet Komisyonu madde gerekçesinde ifa güçlüğü dışında kalan hallerin maddenin dışında bırakıldığı açıkça belirtilmektedir. Düzenleme yokluğunda ise yargının Türk Medeni Kanunu'nun 2/1 veya 1/2 maddeleri yoluyla soruna özgü içtihat hukukunu geliştirerek ihtiyacı gidereceğini belirtmektedir. (UYGUR Turgut : "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi", Cilt-1, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2012, sh.907)

2- Sözleşmenin Uyarlanması İçin Gerekli Koşullar

a. Şartlarda Meydana Gelen ve Öngörülemeyen Değişiklikler

Sözleşmenin uyarlanması için gerekli olan ilk şart sözleşmenin kurulması aşamasında mevcut olan durum ve koşulların sözleşme kurulduktan sonra değişmiş olmasıdır. Durum ve koşulların sözleşme kurulmasından önce değişmesi uyarlamaya imkân tanımamaktadır.

Durum ve koşullarda meydana gelebilecek değişiklikler konusunda değişikliklerin mutlaka olağanüstü nitelikte olması gerekir gerekmediği önemli bir tartışma noktası olmuştur. Olağanüstü nitelikte olmadan kasıt ise yalnızca sözleşmenin taraflarını değil, nesnel, toplumun genelini etkileyen, sosyal felaket niteliğinde bir durumun ortaya çıkmış olmasıdır.(ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.96 vd. , BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.160 vd. , UYGUR Turgut : a.g.e. , sh.911 vd) Buna örnek olarak tabiat olayları, aşırı enflasyon gibi ekonomik olaylar, paranın değerinin düşmesi, yasama, yürütme ve yargı kararlarındaki değişiklikler gösterilebilir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu yürürlüğe girmeden önce de Türk ve İsviçre Hukukunda değişikliklerin olağanüstü olması aranıyordu. Borçlar Kanunu Tasarısının ilk halinde ise durum ve koşullardaki değişikliğin olağanüstü olması şartı aranmamaktaydı. Ancak yapılan eleştiriler üzerine tasarımı hazırlayanlar tarafından madde metni değiştirilmiş ve bu şart aranır olmuştur.(BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.166) Ancak maddenin bu hali de doktrinde eleştirilmekte ve yalnızca tarafları etkileyen bir durumun ortaya çıkması durumunda da uyarlama talep edilebilmesi gerektiği belirtilmektedir.(BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.166)

Durum ve koşullardaki değişikliğin ayrıca taraflarca öngörülemeyen ve öngörülmesi de beklenmeyen nitelikte olması gerekmektedir. Sözleşmenin kurulması aşamasında taraflar, sonradan meydana gelen değişikliği öngörmüşler veya öngörmeleri gerekiyorsa artık mahkemedен sözleşmenin uyarlanmasını isteyemeyeceklerdir. Yargıtay, 2005 tarihinde verdiği bir kararda dövizle borçlanan bir kişinin ülkemizde ekonomik krizlerin sıklıkla seyrettiğini öngörebilecek durumda olduğunu belirmiştir. (DOĞAN Gülmelihat : “Aşırı İfa Güçlüğü Nedeni ile Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 111, 2014, sh. 21) Yine Yargıtay, tacir olmanın gereklerinden hareketle, basiretli bir işadamı gibi davranma yükümlülüğü olan tacirin fiyatların yükselmiş olmasını, sözleşmede kabul etmiş olmasına rağmen sonradan bunu aşırı güçlük olarak ileri sürmesini kabul etmemiştir.(UYGUR Turgut : a.g.e. , sh.916)

b. Edimler Arası Dengenin Aşırı Derecede Bozulmuş Olması

Sözleşmenin uyarlanmasının söz konusu olabilmesi için bir diğer şart sözleşme ile kararlaştırılan edimler arasındaki dengenin borçludan ifasının dürüstlük kurallarına göre istenemeyecek derecede borçlu aleyhine bozulmuş olmasıdır.

Edimler arası dengenin bozulmuş olmasının tespitindeki kriterlerin doktrinde dengesizliğin ağır ve açık olması gerektiği belirtilmiştir.(ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.113 vd.) Edimler arasındaki dengenin bozulduğu her somut olayın özelliklerine göre belirlenecektir. Bunun yanında edimler arası dengenin belirlenmesinde yasal veya sözleşmesel risk dağılımının da göz önünde tutulacağı öğretime haklı olarak ifade edilmiştir.(BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.191, ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.114)

Edimler arası dengenin bozulduğu saptanırken tarafların sübjektif durumları, borçlunun ekonomik açıdan zor duruma düşebilecek oluşu gibi hususlar dikkate alınmayacaktır. Sözleşmenin uyarlanması açısından önemli olan edimler arasındaki dengenin objektif olarak bozulmuş olmasıdır.(ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.114)

c. Edimin İfa Edilmemiş Olması

Sözleşmenin uyarlanabilmesi için gerekli olan bir diğer koşul da borçlunun borcunu henüz ifa etmemiş veya uyarlama konusundaki haklarını bir ihtirazi kayıtla saklı tutarak ifa etmiş olmasıdır. Borçlu borcunu herhangi bir kayıt olmaksızın ifa ettiğinde uyarlama hakkından vazgeçtiği kabul edilir.

Burada tartışma konusu olan bir nokta ani edimli sözleşmelerde borçlunun uyarlama isteyip isteyemeyeceğidir. Yargıtay, ani edimli sözleşmelerde uyarlama istenemeyeceği görüşündedir. 11. Hukuk Dairesi 22.09.2000 tarihli kararında “..ani edimli sözleşmelerde uyarlama istenemez. Çünkü edim bir kere yerine getirilmekle ilişki de sona erer. Uyarlama ancak sürekli edimli sözleşmelerde söz konusu olabilir.” diyerek ani edimli sözleşmelerde uyarlama talebini reddetmiştir.(DEMİR Efrail: “Hukukta 4 Kavram 4 Konu: Ceza Koşulu, Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Tasarrufun İptali”, Adalet Yayınevi, Ankara, 2011, sh. 225)

Yine sürekli edimli sözleşmelerde edimlerden bir kısmının ifa edilip diğerlerinin ifa edilmemiş olması durumunda edimlerin tümü için uyarlama istenip istenemeyeceği hususu bir başka tartışma noktası olmuştur. Baskın görüşe göre uyarlama talep edebilmek için önemli olan ifaya başlanılmamış olması değil ifa süresinin dolmamış olmasıdır. Bu durumda henüz yerine getirilmemiş edimler için uyarlama talep edilebilecek, ancak daha önce ifa edilmiş edimler için uyarlama talep edilemeyecektir.(ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.123)

d. Uygun İlliyet Bağı

Sözleşmenin uyarlanması için gerekli olan doğal bir koşul, durum ve koşullarda meydana gelen ve öngörülemeyen değişiklikler ile edimler arasındaki dengenin aşırı derecede bozulması arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Hayatın olağan akışına göre, durum ve koşullardaki değişikliğin edimler arası dengenin bozulmasına yol açması söz konusu değil ise borçlu bu duruma dayanarak sözleşmenin uyarlanması talebinde bulunamayacaktır.

e. Kanunda veya Sözleşmede Hüküm Bulunmaması

Sözleşmenin uyarlanması için gerekli olan önemli bir koşul da kanunda veya sözleşmede uyarlama konusunda hüküm bulunmamasıdır. Eğer taraflar arasındaki sözleşmede uyarlama konusunda olumlu veya olumsuz bir düzenleme varsa sözleşmenin uyarlanması konusu bu hükme göre çözüme kavuşturulacaktır. Sözleşme, olumsuz bir uyarlama hükmü içeriyorsa artık sözleşmenin uyarlanması söz konusu olmayacaktır. Ancak sözleşmedeki uyarlama hükmünün belirlenmesi burada önem arz etmektedir. Sözleşmedeki bu hüküm hâkim tarafından yorumlanarak kapsamı ve sınırları belirlenmelidir. Sözleşmedeki uyarlama hükmünün kapsamına girmeyen durum ve koşullar gerçekleşirse bu sefer yine borçlar kanunundaki uyarlama hükmünün uygulanması söz konusu olmaktadır. Bunun yanında öğretide, sözleşmedeki uyarlama hükmünün o haliyle uygulanması adaletsiz sonuçlara yol açacaksa bu hükümlerin yerine işlem temelinin çökmesi kurallarının devreye girebileceği, yani uyarlama hükmünün kendisinin de uyarlamaya tabi tutulabileceği görüşü belirtilmektedir.(BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.193)

Sözleşmenin uyarlanması konusunda kanunda özel bir düzenleme söz konusu ise, hem uyarlamanın ikincil nitelikte oluşu hem de sözleşmenin uyarlanması konusundaki düzenlemenin borçlar kanununun genel hükümler bölümünde düzenlenmesi dikkate alınarak uyuşmazlık öncelikle bu özel düzenlemeye göre çözüme kavuşturulacaktır. Bununla beraber, kanundaki özel uyarlama hükmünün olaya uygulanması anlamsız ve adaletsiz sonuçlar doğuracak ise işlem temelinin çökmesi yine uygulama alanı bulabilecektir (BAYSAL, Başak: a.g.e. , sh.206 vd.)

f. Kusurun Bulunmaması

Sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması için gerekli olan son şart ise uyarlama isteyen borçlunun edimler arası dengenin bozulmasında veya şartlarda meydana gelen değişikliklerde kusurlu olmamasıdır. Eğer durum ve koşullarda meydana gelen değişiklik borçludan kaynaklanıyorsa borçlu artık uyarlama talep edemeyecektir.

Borçlunun kusuru durum ve koşulların değişmesinde ortaya çıkabileceği gibi edimler arası dengenin bozulmasında da ortaya çıkabilir. Örneğin borçlu, durumun daha fazla ağırlaşmasını önlemek için gerekli tedbirleri almamışsa, ifa için gerekli olan hazırlıkları ihmal etmiş ise bu durumda da kusurludur ve sözleşmenin uyarlanmasını isteyemeyecektir. (ARAT, Ayşe : a.g.e. , sh.136)

Borçlu borcunu ifada temerrüde düşmüş ise temerrüdün kendisi bizatihi borçlunun kusurudur. Bu durumda da borçlu sözleşmenin uyarlanmasını isteyemeyecektir. Çünkü borçlu borcunu zamanında ifa etmiş olsaydı durum ve koşullardaki değişiklikten etkilenmeyecekti. Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki borçlunun temerrüde düşmesinin sebebi durum ve koşullarda meydana gelen değişiklikler ise bu halde borçlu kusurlu sayılamayacak ve dolayısıyla uyarlamayı talep etme hakkından mahrum bırakılamayacaktır (DEMİR Efrail: a.g.e. , sh.224)

3- Türk Borçlar Kanunundaki Özel Uyarlama Düzenlemeleri

a. Bağışlama Vaadinden Dönülmesi

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 296. Maddesinde iki taraflı sözleşmelerden olan bağışlama sözleşmesinde bağışlama vaadinde bulunan borçlunun bazı durumlarda bağışlama sözünü geri alabileceği ve ifadan kaçınabileceği düzenlenmiştir. Madde metni şu şekildedir:

II. Bağışlama sözü vermenin geri alınması ve ifadan kaçınma

MADDE 296- Bağışlama sözü veren, aşağıdaki durumlarda sözünü geri alabilir ve onu ifadan kaçınabilir:

1. Elden bağışlanan bir malın geri verilmesini isteyebileceği sebeplerden biri varsa.

2. Mali durumu, sonradan sözün yerine getirilmesini kendisi için olağanüstü ağır kılacak ölçüde değişmişse.

3. Bağışlama sözü verdikten sonra, kendisi için yeni aile yükümlülükleri doğmuş veya bu yükümlülükleri önemli ölçüde ağırlaştırmışsa.

Bağışlama sözü verenin borcunu ödeme güçsüzlüğü belirlenir veya iflasına karar verilirse, ifa yükümlülüğü ortadan kalkar.

Görüldüğü üzere borçlar kanunu, özel bir uyarlama hükmü getirerek bağışlama sözleşmesinin borçlusuna sayılan hallerde sözleşmeden dönme ve ifadan kaçınma yetkisi tanımıştır. Ancak burada 138. maddeden farklı olarak borçluya sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını talep hakkı tanınmamıştır. Borçlu bu maddedeki hakkı kullandığında bağışlama sözleşmesi sona erecektir. (YAVUZ Cevdet :”Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)”, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010, sh.164) Bunun yanında 297. madde ile sözleşmeden dönme yetkisi, hakkın kullanım süresi olan bir yıl içinde borçlu ölürse borçlunun mirasçılarına da tanınmıştır.

b. Kira Bedelinin Uyarlanması

Türk Borçlar Kanununda kira sözleşmesinde kira bedelinin belirlenmesi için birtakım özel uyarlama hükümleri getirilmiştir. İlk olarak 344. maddenin üçüncü fıkrası ile konut ve çatılı işyeri kiralarında beş yıldan uzun süreli veya beş yıldan sonra yenilenen kira sözleşmelerinde kira bedelinin hâkim tarafından üretici fiyat endekslerindeki artış oranı, kiralananın durumu, emsal kira bedelleri dikkate alınarak belirleneceği düzenlenmiştir. Bu özel uyarlama düzenlemesinin yanında dördüncü fıkra ile bir olumsuz uyarlama hükmü de getirilmiştir. Buna göre eğer kira bedeli yabancı para olarak kararlaştırılmış ise beş yıl geçmedikçe kira bedelinde değişiklik yapılamaz. Ancak bu fıkrada 138. maddede düzenlenen genel sözleşmenin uyarlanması hükmü saklı tutulmuştur. Buna göre sözleşmenin uyarlanması için yukarıda izah edilen koşullar oluşmuşsa yine hâkimden sözleşmenin uyarlanması talep edilebilecektir.²

Türk Borçlar Kanununun kira sözleşmesinde getirdiği bir diğer özel uyarlama hükmü ise ürün kirasında kiracının kira parasından indirim isteyebilme hakkıdır. Kanunun 363. Maddesine göre tarımsal bir taşınmazın her zamanki verimi olağanüstü felaket veya doğal olaylar yüzünden önemli ölçüde azalırse kiracı, kira bedelinden orantılı bir miktarın indirilmesini isteyebilir. Hâsılatın önemli surette azalmasına neden olan olaylara sel, don, kuraklık, bitkilere veya hayvanlara gelen salgın hastalık örnek olarak gösterilebilir. Öğretide olayın olağanüstü nitelikte sayılıp sayılmayacağı, söz konusu bölgenin özelliklerine kararlaştırılması gerektiği belirtilmektedir.(YAVUZ, sf 236) Hâsılatın önemli ölçüde azaldığının tespitinde kiracının ve ailesinin geçim masrafları,

işletme masrafları ile geçmiş yıllarda yapılan hâsılâtın ortalaması göz önünde tutulmalıdır (YAVUZ, Cevdet: a.g.e. , sh.236) Bunun yanında maddenin ikinci fıkrasında sözleşmenin uyarlanmasını isteme hakkından başlangıçta feragatin, ancak kira bedelinin belirlenmesi sırasında bu gibi durumların meydana gelmesi olasılığı göz önünde tutulmuş veya doğan zarar bir sigorta ile karşılanmış ise geçerli olacağı hüküm altına alınmıştır.

c. Eser Sözleşmesinde Götürü Bedel

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda başka bir özel uyarılama hükmü de eser sözleşmesinde götürü bedel kararlaştırılması durumunda bulunmaktadır. Kanunun 480. maddesinin ikinci fıkrasına göre *“başlangıçta öngörülemeyen veya öngörülebilir de taraflarca göz önünde tutulmayan durumlar, taraflarca belirlenen götürü bedel ile eserin yapılmasına engel olur veya son derece güçleştirirse yüklenici, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı veya karşı taraftan beklenemediği takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Dürüstlük kurallarının gerektirdiği durumlarda yüklenici, ancak fesih hakkını kullanabilir.”*

Bu hükümde, 138. maddede düzenlenen genel sözleşmenin uyarlanması hükmüne göre iki farklı nokta bulunmaktadır. Birincisi sonradan ortaya çıkan durumun önceden öngörülememesine ek ve alternatif olarak önceden öngörülüp de taraflarca göz önünde tutulmamasıdır. Oysa 138. maddede bu ikinci hal yer almamaktadır. Bir diğer farklı nokta ise sonradan ortaya çıkan durumun olağanüstü nitelikte olması gerekmemesidir. Burada kanun, 138. maddeden farklı olarak bu şartı aramamıştır.

Burada tartışma konusu olan bir husus da bu maddenin uygulanmasında yüklenicinin sonradan ortaya çıkan halleri iş sahibine bildirme külfetinin bulunup bulunmadığıdır. Kanunda bu konuda bir açıklık olmamakla beraber öğretilerde yüklenicinin ücretin artırılmasını gerektiren durumları iş sahibine bildirmesi gerektiği kabul edilmektedir. (YAVUZ, Cevdet: a.g.e. , sh.385)

E- SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk Hukukunda, sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması kurumu hakkında 2012 yılında yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'ndan önce yasal bir düzenleme bulunmamasıyla birlikte İsviçre Hukukunda olduğu gibi öğreti ve içtihatla kabul görmüş ve uygulanmıştır.

Yasanın yürürlüğe girmesinden önce de Alman Hukukunda egemen olan işlem temelinin çökmesi teorisi genel olarak kabul görmüş ve uyuşmazlıklar genel olarak bu teori esas alınarak çözüme kavuşturulmuştur.

2012 yılında Türk Borçlar Kanununun yürürlüğe girmesi ile birlikte öğreti ve içtihatla kabul gören bu teori yasal düzenlemeye kavuşmuştur. Ancak bu teorinin kapsadığı üç temel durum olmakla beraber kanunun 138. maddesinde yalnızca aşırı ifa güçlüğü düzenlenmiştir. Gerçekten de işlem temelinin çökmesi teorisi edimler arası dengenin sarsılması, aşırı ifa güçlüğü ve sözleşme ile izlenen amacın boşa çıkması durumlarını içermektedir. Kanaatimizce yasal düzenleme yalnızca aşırı ifa güçlüğüne ilişkin olsa da eğer şartları oluşmuşsa Borçlar Kanununun 138. maddesi diğer haller için de kıyasen uygulama imkânı bulabilecektir.

Yeni Türk Borçlar Kanunundaki düzenleme çeşitli açılardan eleştirilebilir ise de sözleşmenin değişen şartlara uyarlanması konusunun yasal bir düzenlemeye kavuşması kanaatimizce yerinde ve önemli bir adım olmuştur.

KAYNAKÇA

ARAT, Ayşe : “Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması”, Birinci Baskı, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2006

BAYSAL, Başak : “Sözleşmenin Uyarlanması”, Birinci Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2009

DEMİR, Efrail : “Hukukta 4 Kavram 4 Konu: Ceza Koşulu, Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Tasarrufun İptali”, Adalet Yayınevi, Ankara 2011

DOĞAN, Gülmelahat : “Aşırı İfa Güçlüğü Nedeni ile Sözleşmenin Değişen Şartlara Uyarlanması”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 111, 2014,

EREN, Fikret : “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, 11. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2009

UYGUR, Turgut : “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi”, Cilt-1, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2012,

YAVUZ ,Cevdet : “Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)”, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2010